

З іншого боку, белігеративні ландшафти – це частина культурної спадщини. Вони є більш чи менш популярними туристичними об'єктами. Дуже важливо під час організації екскурсій для студентів чи учнів правильно розставляти акценти, використовувати виховний потенціал цих об'єктів, а не створювати романтичний образ.

Джерела та література

1. Данилюк, А. М.; Коренюк, С. А.; Костоглодов, О. А. Роль екскурсії у патріотичному вихованні громадян. *«Туристичний та готельно-ресторанний бізнес в Україні: проблеми розвитку та регулювання»*: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (23–24 березня 2023 року, м. Черкаси). Черкаси: ЧДТУ, 2023. С. 39 - 41
2. Давидчук В. С. Ландшафтне обґрунтування реабілітації територій військової діяльності. *Географічна наука і освіта: виклики епохи*. Львів. Вид. центр. ЛНУ ім. Івана Франка. 2013. С. 5–7.
3. Денисик Г. І., Кізюн А. Г., Канський В. С. Белігеративні ландшафти України. *Український географічний журнал*. 2023. № 3, С. 23 – 34. DOI: 10.15407/ugz2023.03.023

УДК 159,98 (075,8) 316. 48 (075)

Сівчук П.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. *В умовах військової агресії проти України і наслідків військових дій особливої актуальності набуває проблема управління конфліктами, що виникають в усіх сферах суспільного життя цивільного населення. Актуальність цієї проблеми обумовлена з однієї сторони особливими умовами і обмеженнями військового стану, а з іншої - необхідністю боротьби із внутрішніми проблемами і вадами суспільних відносин, які викликають природне незадоволення і спротив.*

Ключові слова: *конфлікт, агресія, управління конфліктами, війна, стрес, військовий стан.*

Sivchuk P.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ukraine

CONFLICT MANAGEMENT UNDER MARTIAL LAW

Abstract. *In the conditions of military aggression against Ukraine and the consequences of military actions, the problem of managing conflicts arising in all spheres of the social life of the civilian population becomes especially urgent. The relevance of this problem is due, on the one hand, to the special conditions and limitations of the military state, and on the other hand, to the need to fight internal problems and defects in social relations, which cause natural dissatisfaction and opposition.*

In the conditions of military aggression against Ukraine and the consequences of military actions, the problem of managing conflicts arising in all spheres of the social life of the civilian population becomes especially urgent. The relevance of this problem is due, on the one hand, to the special conditions and limitations of the military state, and on the other hand, to the need to fight internal problems and defects in social relations, which cause natural dissatisfaction and opposition.

Keywords: *conflict, aggression, conflict management, war, stress, martial law*

В умовах російської військової агресії українське суспільство показало себе достатньо зрілим, згуртованим і консолідованим. Проте це не зняло проблеми існування конфліктів, конфліктної взаємодії громадян в різних сферах суспільного життя. Зовнішня небезпека і військові дії не могли в принципі зняти проблему конфліктності інтересів і стосунків. В цій

ситуації доречніше констатувати не кардинальну зміну конфліктної ситуації в суспільстві в цілому, а зміну форм і методів протікання конфліктів і їх вирішення в умовах тих зовнішніх небезпек, які взагалі змінили весь уклад суспільного життя.

Конфлікти під час війни явище достатньо специфічне і делікатне, як з точки зору публічного визнання, так із сторони використання методів впливу на конфліктну ситуацію.

Проблеми і суперечності суспільного життя навіть за мирних зовнішніх обставин, завжди викликають неоднозначні оцінки, які в значній мірі залежать від позиції засобів масової інформації. Наприклад обговорення в публічному просторі конфліктної ситуації в органах влади, конфлікт інтересів в діяльності посадових осіб, проблеми менеджменту, зловживання службовим становищем чи міжособистісне протистояння і протистояння - це проблеми достатньо специфічні і управлінський вплив на них обмежений і в «мирний» час, а в умовах зовнішньої агресії і військового стану, коли існує багато обмежень, які роблять закритими ряд публічних сфер діяльності і регламентують поширення публічної інформації, яка в тій чи іншій мірі може бути використана ворогом для нанесення шкоди нашому суспільству.

Тим не менш, реальна основа конфліктної взаємодії в суспільстві не тільки не зменшується, а навпаки розширюються за рахунок виникнення напруги в таких важливих сферах як внутрішня і зовнішня міграція, облаштування біженців, реабілітація учасників бойових дій, використання трудових ресурсів, оплата праці, мобілізація, соціально-побутові негаразди тощо.

При довготривалому замовчуванні цих проблем, конфліктний потенціал їх прояву все більше загострюється, керування ним стає все складнішим і рано чи пізно це призведе до негативних наслідків.

Проблема роботи з конфліктами під час війни не повинна зводитись тільки до військово-адміністративних заборон і приписів, а включати в себе широкий набір методів, в тому числі соціально-психологічних. Адже крім традиційних факторів виникнення конфліктних ситуацій, сама війна і її наслідки виступає важливим фактором породження конфліктів. Такі конфліктогени як психологічні травми, стреси, депресії і в мирні періоди вирішуються достатньо складно, а в умовах військового стану і військових дій викликають гостру реакцію.

Взагалі в умовах, коли загроза безпеці, життя, здоров'ю є реальною, люди переважно схильні до об'єднання і проблема конфліктів відступає на другий план. Але незадоволені потреби не зникають, а накопичуються, відкладаються на майбутнє і актуалізуються по мірі їх загострення. В конкретній ситуації сьогоднішнього дня є зміст говорити про конфлікти різного рівня суспільної значимості, де на першому рівні міждержавний конфлікт, спричинений зовнішньою агресією і на вирішення якого спрямовані усі наявні людські і матеріальні ресурси суспільства і держави. Повномасштабне вторгнення виявило досить високий мобілізаційний та консолідуєчий потенціал українського суспільства. Громадянське суспільство, волонтерські ініціативи, міжнародні організації в одному пориві згуртувалися для перемоги. Проте останнім часом виникли досить гострі дискусії по багатьом проблемам суспільного життя, в тому числі і як наслідки військових дій.

Серед факторів загострення суперечностей можна виділити наступні:

- природня реакція людей на важкі наслідки військової агресії такі як небезпека життю і здоров'ю, біль і горе людських втрат, невизначеність, важкі психічні розлади і стани;
- національні особливості українців, зокрема гостра реакція на зловживання посадовців, корупцію, несправедливість, порушення правил мобілізації тощо;
- агресивна роль ворожих інформаційних впливів.

В громадській суспільній думці формується ряд підходів до аналізу проблем управління конфліктами. Суть першого підходу в тому, що в умовах військової агресії всі сили і ресурси повинні зосередитись на консолідації зусиль в сфері оборони. Люба поведінка є деструктивною, якщо вона не направлена на консолідацію і згуртованість.

Інший підхід акцентує увагу на тому, що в умовах низької інтенсивності зовнішнього конфлікту, необхідно більше приділяти внутрішнім проблемам з метою зміцнення держави, конституційного устрою і консолідації суспільства.

УДК 1:355.01

Савіна І., канд. пед. наук

Навчально-науковий інститут воєнної історії Національного університету оборони України, м. Київ, Україна

Цимбровський В.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

ФЕНОМЕН ВІЙНИ: КОГНІТИВНИЙ, ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Анотація. *Феномен війни завжди привертав увагу людства своєю складністю та загадковістю. Війна - це не лише сутичка збройних сил, але й явище, яке глибоко впливає на політичні, економічні, соціальні та культурні аспекти суспільства. Вона створює нові реалії та викликає загострення проблем, що потребують аналізу та розуміння. Осмислення феномену війни є складним та багатограним завданням, що вимагає врахування когнітивних, філософських та соціальних вимірів. Кожен з цих аспектів відіграє свою роль у розумінні природи конфліктів та їх впливу на людство.*

Ключові слова: феномен війни, соціальна відповідальність, когнітивний підхід.

Savina I., Ph.D.

Educational and Scientific Institute of Military History, the National Defence University of Ukraine, Ukraine

Tymbrovskiy V.

Ternopil Ivan Puluji National Technical University, Ukraine

THE PHENOMENON OF WAR: COGNITIVE, PHILOSOPHICAL AND SOCIAL DIMENSIONS

Abstract. *The phenomenon of war has always attracted the attention of mankind with its complexity and mystery. War is not only a clash of armed forces, but also a phenomenon that deeply affects the political, economic, social and cultural aspects of society. It creates new realities and exacerbates problems that require analysis and understanding. Understanding the phenomenon of war is a complex and multifaceted task that requires taking into account cognitive, philosophical and social dimensions. Each of these aspects plays a role in understanding the nature of conflicts and their impact on humanity.*

Keywords: phenomenon of war, social responsibility, cognitive approach.

Когнітивний підхід є важливим інструментом аналізу для вивчення природи війни і конфліктів, оскільки він дозволяє розглядати широкий спектр психологічних та когнітивних аспектів, які впливають на виникнення та розвиток воєнних дій. Цей підхід ставить своєю метою вивчення впливу різноманітних факторів, таких як культурні особливості, ідеологічні переконання, структура особистості та соціальне середовище, на процеси прийняття рішень, пов'язані з військовими діями. Наприклад, він розглядає, як сприймається загроза окремими особами або групами, а також як їхні переконання та емоції можуть впливати на їхню готовність приєднатися до військових конфліктів. Когнітивний підхід також розглядає процеси прийняття рішень на рівні індивідів, груп та націй. Це включає в себе аналіз інформації, стереотипів та попередніх досвідів, які можуть впливати на ухвалення стратегічних та тактичних вирішень у воєнних ситуаціях. Крім того, когнітивний підхід досліджує вплив психологічних факторів на міжособистісні відносини між противниками під час конфліктів,